

SZEKERESNÉ RÓZSA ETELKA MÁRIA

I. VILÁGHÁBORÚS KÉPESLAP FÉNYKÉP EGY FÜREDI CSALÁDI ALBUMBÓL

Az 1914. július 28-i hadüzenet Szerbia ellen egy példa nélküli háborút indított el a világtörténelemben, melyet ma már a történészek a XX. század ös-katasztrófájaként emlegetnek. A magyar katonák az Osztrák-Magyar Monarchia egységeiben kerültek a frontra. A szarajevói merénylet és a Nagy Háború százéves évfordulójával kapcsolatosan Magyarországon – és szerte a világban – elindult egy szép emlékezésfolyam falun és városon egyaránt. Az I. világháború egy egész generáció életét meghatározta, mély, fájdalmas nyomokat hagyva maga után, kibeszélhetetlen, kibeszéletlen és elfeledett emberi sorsokkal. A majdnem 700.000 magyar halott, a sok sebesült, a harcokból visszatért háborús hős elfeledett nemzedéknek számított sokáig. Ma végre emlékezünk nagy konferenciákon, kiállításokon. Hivatalos helyeken keressük a filmeket, képeket abból az időből. De sok magyar család is emlékezik, hiszen szinte mindannyian őrzünk legalább egy felmenőt, aki megjárta a nagy világháború valamelyik helyszínét. Ma a Nagy Háború történetének feldolgozásában világszerte jellemző irányvonal, hogy a korszak szakértői magánemberek iratait kutatják. A háború szörnyű eseményeit magánforrások segítségével próbálják a ma emberéhez közel hozni. A magániratok közül a naplók és az emlékiratok kutatása az elsődleges. Míg a naplók a pillanatnyi benyomást rögzítették, az emlékiratok utólag születtek, kicsit át is értékelve sokszor a valós élethelyzeteket és körülményeket. A magánemberek tábori postával küldött és fogadott levelező lapjain, a családnak írt levelekben aggódó, féltő szavak mellett a hadiesemények egy része is megelevenedik előttünk. A nagy lélegzetű naplók és emlékiratok mellett azonban – hozzánk hasonlóan – még sok családi album is őriz ritka értékeket a múlt század elejéről. Míg a történeoszt a szakmai kíváncsiság hajtja elsődlegesen, addig a családok számára a tiszteletadás és főhajtás, a személyes emlékezés a fontos.

Egy későn született unokának nagy kincs a nagyszülőktől örökölt családi album – a benne szereplő elődök, távoli rokonok, komák, falubeliek – több generációval előttünk jártak képeivel.

Nálunk a képekhez történetek is tartoznak, Anyámnak köszönhetően némelyiket még a gyerekeim is fűjják ...

Sokat forgattuk már a nagyszüleim képes albumát. Sok tekintetben nagy kincs ez a kopott képgyűjtemény. Kezdve azzal, hogy sok helye volt már ...

... Például mikor 1945-ben híre ment, hogy mindent „zabrálnak” az oroszok, Anyám a Nővéreivel az ólba falazta el az albumot a család többi értékeivel együtt. (A „zabrálok”, a Nagy Szovjetunió Vörös Hadseregének „felszabadító harcosai” voltak, ahogy én tanultam az egyetemen, hogy aztán taníthassam többek között a Lóczy Gimnáziumban.)

Képzelnék el két harmincon felüli csinos nőt korommal vén banyának maszkírozva, hogy az oroszok ne bántsák őket. De igazából nem a bemaszatolt kormos arc, hanem a szorgalmas ügyes kéz és a szakértelem segített sokat. Hordták a „bárisnyák” a ruhaanyagot végszám, ők meg varrták a ruhát rájuk, valójában az orosz tisztek védtek a házat, az öreg szülőkkel és a Keresztanyám apró gyerekeivel együtt.

Nagyapám a sok féltve őrzött könyvével, újságjával együtt természetesen az albumot is vigyázta mindvégig. Rendszerető ember lévén majd minden kép hátuljára ráírta, hogy kit ábrázol, és milyen esemény kapcsán készült a fotó. A képek mellett füredi eseményekre szóló meghívók, bizonyítványok, közjegyzői okiratok is tanítanak bennünket a múlttól. Élete végéig, az 1950-es évek elejéig nagy a rend az albumban – akárcsak a falu előjáróságának dicséretét elnyert Bocsár dülői kis birtokon, – élénk tárul a régi füredi élet sok jellemzője.

Van ebben az albumban egy képeslap az egyik sógortól ...

... Nagyon aktuális nézegetni, mert 2017.május 7-én lesz száz éve, hogy a Nagy Háborúból küldte id. Kenyeres sógor Kalmár sógornak és családjának ezt a képeslapot, ami valójában egy fénykép. Ma már tudjuk, hogy egy fontos jelzés arról, hogy „lássátok kedves rokonok, még élek, megvagyok, ne felejtsetek el.” (A később írt levelekben is mindig küldte üdvözetét a kedves rokonoknak). A tábori posta 7 nap alatt meghozta a Darányi utcába, pedig csak a címzett neve és faluja, megyéje szerepel rajta.

Id. Kenyeres Lajos 1917 májusában

A Kalmár családnak írt sorok a képeslap-fénykép hátoldalán

Most egy olyan képet mutatok meg tehát, mely nekem személyes kapocs, fogódzó a Nagy Háborúhoz és közelebb visz talán a hajdanvolt és a mai családtagokhoz. A leszármazottak, az unokák, dédunokák és a kort hivatásszerűen kutató szakértők segítségével igyekeztem sok ismeretet összeszedni.

A képen a Nagy Háborúból szerencsésen hazatért id. Kenyeres Lajos balatonfüredi földműves, matróz látható, aki a nagyanyám testvérének volt a férje. Neve szerepel a református hadbavonultak névsorában.

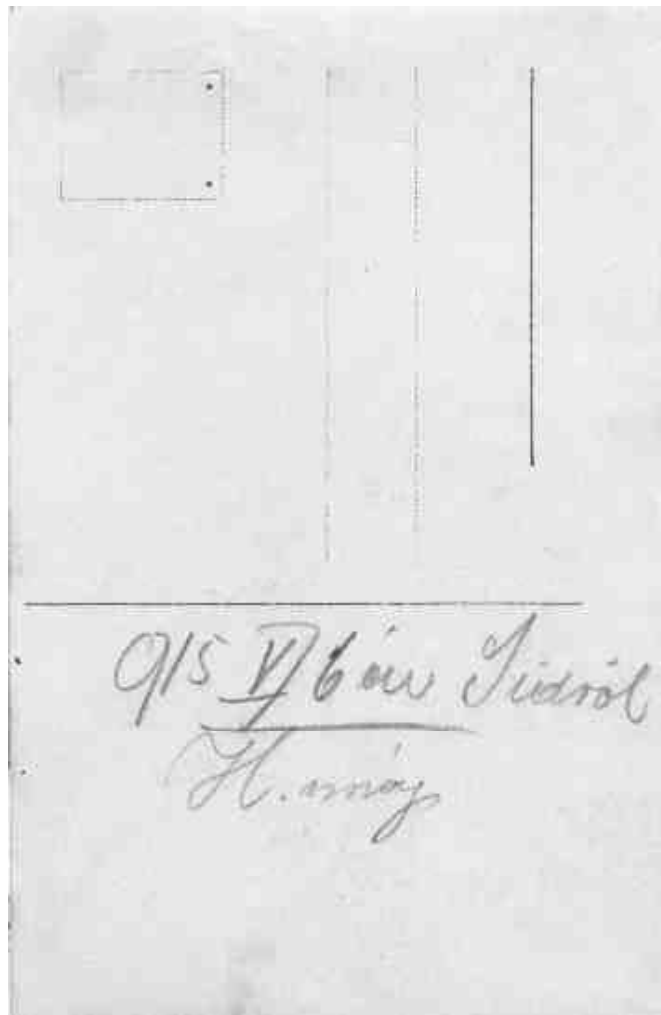
„Bagó Lajos, Balog Imre, Bedegi Gábor, Bedegi Pál, Bene Imre, Berecz Imre, Bereczky Gábor, Bereczky Sándor, Berta Lajos, K. Bertók Dániel, Bertók Gyula, Bertók Gyula, Bertók Imre, S. Bertók Sándor, Bocsor Géza, Bocsor Gyula, Bodó József, Bognár Gábor, Bognár János, Csajági Gábor, Csete Gábor, Csete Sándor, Csete Sándor ifj., Csomai József, Csomai Kálmán, Domján Imre, Domján József, Dömötör Lajos, Gáspár Imre, Gyenis Ernő, Gyenis Gábor, Gyenis Gábor, Gyenis Imre, Gyenis Imre ifj., Gyenis Pál, Gyenis Pál, Harangozó Gábor, Harangozó Lőrinc, Horváth Gyula, Horváth Lajos, Horváth Zsigmond, Ihász Gábor, Karácsony Imre, Karácsony Sándor, Kenyeres Dániel, **Kenyeres Lajos**, Kenyeres Pál, Király Gábor, Kis Dániel, Kis Imre, Koók Imre, Koók Károly, Koók Lajos, Komáromi Lajos, Kovács Béla, Kozma Gábor, Kozma József, Kurucz László, Kutas Károly, Major Gábor, Major József ifj., Major II. József ifj., Marton Lajos, Mészáros János, Mészáros Károly ifj., Mészöly Gyula, Pálfi Gábor, Pálfi Zsigmond, Polányi Imre, Rák Sándor, Róka Gábor, f. Róka Gábor, Róka Imre, Róka József, Róka Lajos, Róka Sándor, Segesdy M. f.hdn., Simon Imre, Somogyi József, Somogyi K. ügyvéd, Somogyi Pál, Sörös Lajos, Szabó Imre, Szalai József, Székelyi Imre, Szokó Zoltán, Tamás Lajos, Tamás Lajos, Tálós Imre, Tarzó István, Tolnai István, Tolnai István ifj., Torma Sándor, Tóth Imre, Tóth József (szabó), Tóth Lajos, Varga Dénes, Varga Gábor, Varga Gábor, Varga Imre id., Varga Sándor, Vargha Lajos, Vörös Dániel, Ujhelyi Gábor ifj., Ujhelyi Imre, Zsoldos József ifj.”

De sajnos Sziklai Zoltán 2009-ben megjelent „Balatonfüredtől Odesszáig. Balatonfüred, Balatonarács 1914–1918” című munkájában nincs ott a „Füreden születtek, vagy az I. világháború idején füredi lakosok” c. fejezetben, pedig az osztrák-magyar hadsereg ún. közös gyalogezredének füredi katonája volt. A korabeli hadkiegészítési szabályok szerint az akkor Zala megyéhez tartozó Balatonfüred a Nagy Háború idején a 48. nagykanizsai gyalogezred körzetéhez tartozott, feltehetően id. Kenyeres Lajos és a másik felvételen vele együtt látható Kis Péter bajtársa is ennek az egységnek a katonája volt. Id. Kenyeres Lajos a képen Bronz Vitézségi Érmét visel, amely 1915-ben alapított legénységi kitüntetés volt. Ezt a kitüntetést harctéri érdemekért adományozták.

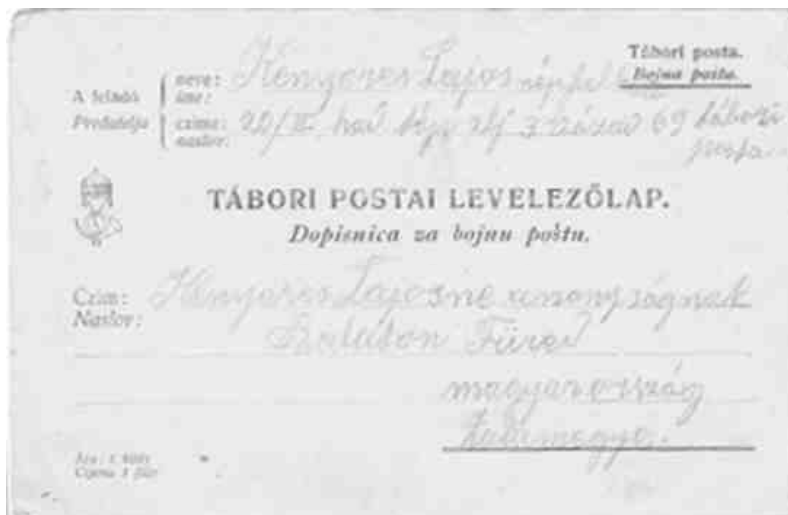
A képen látható – és a „Háború van most a Nagy Világban” című 2014. október 18-án az egykori Balatonfüredi Járás sok világháborús emléké

bemutató helytörténeti kiállításon is kiemelt – szép szál katonameger a sok füredivel együtt került 1915-ben a szerb frontra, ahonnan a két katonát ábrázoló felvétel származik. Az 1915. szeptember 16-án feleségének írt levelében már arról ír, hogy az olasz határszélét elhagyva megjárták Doberdót is.

Zágráb, Gyékényes, Barcs után nem tudták merre vonulnak tovább. A családtagoknak írt levelek személyes üzenetei mögött a harci eseményekre is következtethetünk. Az egyik tábori postai levelezőlap a katonamegerrel is fontos ismereteket, pontos címzést ad.

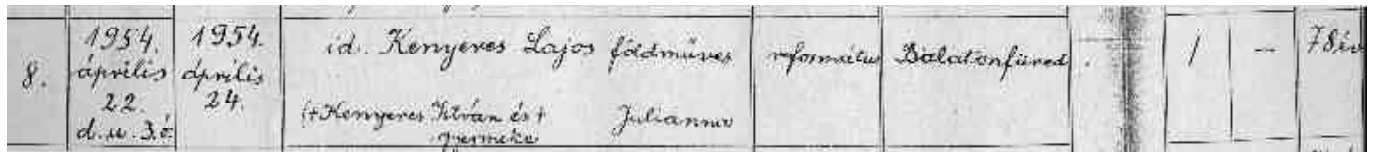
Az id. Kenyeres Lajost és Kis Pétert 1915 májusában ábrázoló képeslap és hátoldala

Id. Kenyeres Lajos frontról küldött tábori levelezőlapja feleségének

Istennek hála, hogy az utódok, így Erős Adrienn dédunoka is féltve őrzi a dokumentumokat. Id. Kenyeres Lajos ma már 80. évéhez közeledő egyik unokája büszkén nézett, amikor meglátta nálam pár hónapja – életében először – ezen a Nagyszüleim által nagy vigyázva őrzött képeslapon nagyapját, akit a Nagyszüleim mindig csak Kenyeres sógornak hívtak. „Milyen jóképű ember is volt a nagyapám! Én voltam ám a legkedvesebb unokája.” – mondta pár hete Vörös Dánielné született Major Gyöngyi széles mosollyal, múltba ré-

vedve. A másik unoka, Róth Andrásné Kenyeres Mária a régi szüretekre emlékezett, ahol a rokonok „visszasegítettek” egymásnak. Anyám is mosolyogva emlegette néha, hogy sok átdolgozott év után idős korokban gyakran emelték az öreg sógorok a poharat egymás egészségére, kérdezvén: „Ugye Sógor, eljössz majd a temetésemre?” Közel egyszerre születtek: Kalmár Imre nagyapám 1877-ben, Kenyeres Lajos 1876. január 6-án és 1953-ban, illetve 1954-ben mentek el a „minden élők útján”

Id. Kenyeres Lajos halálesetének bejegyzése a balatonfüredi református egyházi anyakönyvben

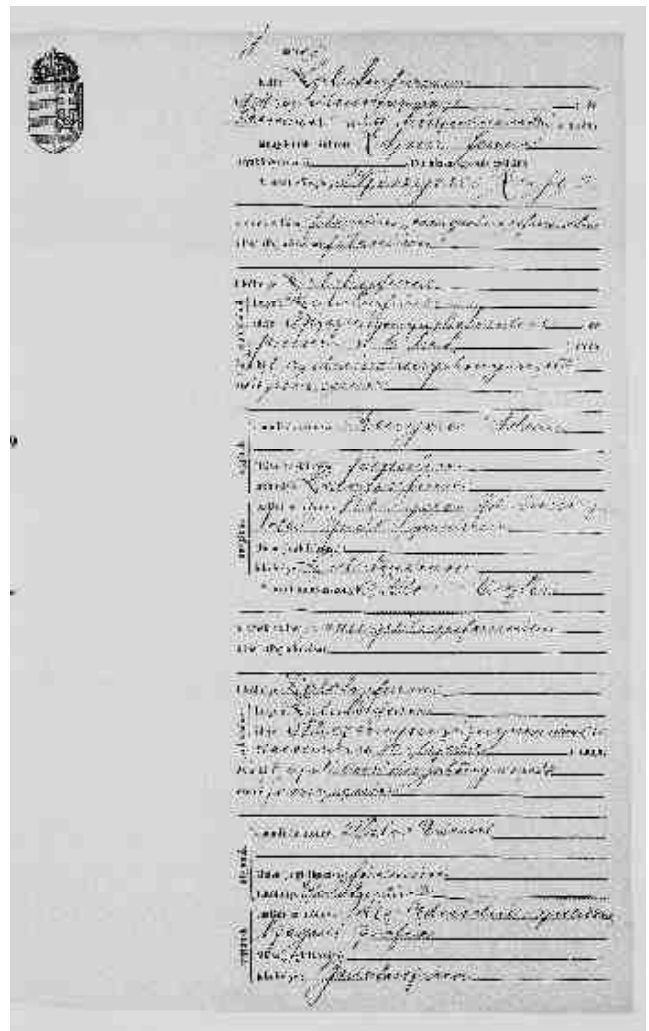

Részlet a Kenyeres család síremlékének feliratából – id. Kenyeres Lajos és Tálós Eszter legkisebb gyermekükkel és annak családtagjaival nyugszik közös sírban

Id. Kenyeres Lajos feleségével, legkisebb lányával, annak férjével és unokáival együtt a füredi református temetőben nyugszik.

Id. Kenyeres Lajos családjával: felesége, Tálós Eszter és gyermekeik: Lajos és Vilma

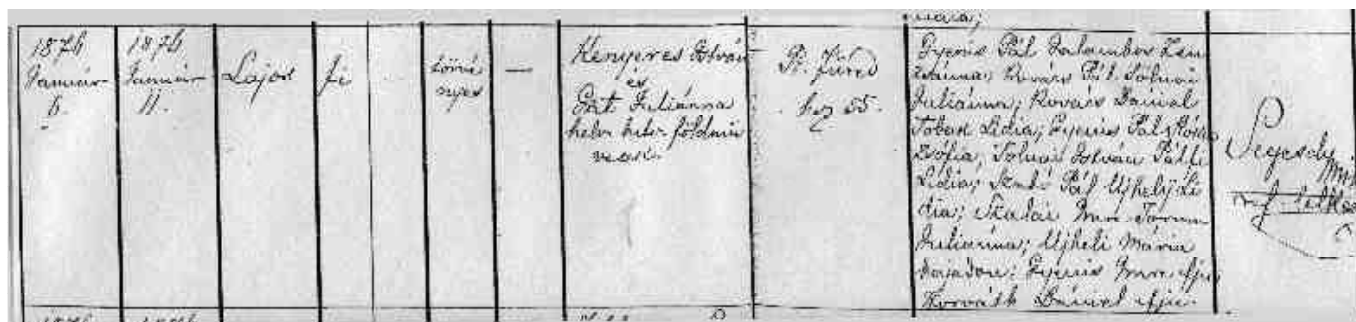

Id. Kenyeres Lajos és Tálós Eszter házasságkötésének bejegyzése a füredi polgári anyakönyvben, 1904-ből

Id. Kenyeres Lajosnak négy gyermeke született, Lajos (a későbbi hajóskapitány), Vilma, László (gyermekkorában meghalt), és Lídia. A református anyakönyvben keresvén a kedves elődöket, láttam,

hogy már a keresztlőknél is általában négy vagy akár több házaspár is be van jegyezve. Id. Kenyeres Lajos keresztszülei is szép számmal vannak.

Ezt a füredi református egyház anyakönyvében Segesdi Miklós nagytiszteletű úr kézírása tanúsítja nekünk.

Id. Kenyeres Lajos születésének bejegyzése a balatonfüredi református egyházi anyakönyvben

Az előző századokban nagy volt tehát a komaság, a rokonok összefogtak. Sokat jut eszembe Tálos Dánielné Szegedi Zsófia dédöreganyám siskei kertje is, ahová csak a Siske forrásból merített az Anyám, ha öntözni segített a nagymamájának vagy Eszter néniének (id. Kenyeres Lajos felesége, született Tálos Eszter) a többi unokával együtt a sok jó terményt öntözni.

Így érthetem már, hogy anyai ágon én nagyon itthon vagyok Füreden, hiszen a régi füredi családnevek keresztszülőket, komákat, sógorokat jelentenek nekem ...

Kincs ez az album azért is, mert most azt a képet mutathattam itt meg néhány kapcsolódó emlékkel, ami közel visz a régmúlt világhoz, a nagy világegéshez, de a ma élő leszármazottakig fogja a ke-

zem: ezt az értéket nem lehet forintokért megvenni, mégis sokat ér.

Hogyan értékelődik át az érték a megélt évek alatt?

A házépítéskor minden apró szöveget összeszedtünk, az örök értékű arany helyett vasat vettünk kilószám. A Keresztanyám halála utáni osztozkodáskor viszont drága Nagyanyám tükre, Járossy László tanár úr festménye lett nekem az érték, mert a Nagyanyám, Keresztanyám, Anyám gyomlálta kertből való tulipánokat festette meg örökre. De ez már egy másik történet ...

Végezetül egy vers, amelyet az 1930-as évek elején a balatonfüredi magyar királyi állami polgári leányiskolába járó Édesanyám másolt az eredeti szöveget kicsit átírva a füredi katonák szolgálati helyére emlékezve:

Égbe nyúló hegyek között havas éjszakába
Magyar honvéd szomorúan áll a szerb határban
A szívében ezer édes vágyódást melenget.
Kis faluban szőke lányról, otthon maradt boldogságról.
Golyó füttyül el a füle mellett.

Valahol egy kis faluba hírt hozott a posta
Szőke kislány mosolyogni nem tud már azóta ...
Nem volt sok, csak pár sor magas hegyek alján ...
Egy szerb golyó szíven talált egy honvédet oda künn a vártán ...

Forrás:

Tölgyesi József: A balatonfüredi polgári iskola története 1906–1948. Balatonfüred, 2006.

Sziklai Zoltán: Balatonfüredtől Odesszáig. Balatonfüred, Balatonarács 1914–1918. Balatonfüred, 2009.

Balatonfüredi életrajzi lexikon. Balatonfüred, 2011.

A Balatonfüredi Református Egyház anyakönyvei.